

KONSTRUKTIV TA'LIM YONDASHUVI ASOSIDA TALABALARDA IJODKORLIK VA LIDERLIK QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-PEDAGOGIK ASOSLARI

Kurbonova Mushtariybegim Baxtiyorjon qizi
Farg'ona davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

mushtariybegimkurbanova@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0003-2963-1930>

UDK:37.013.42 +998902917788

Аннотация: Ushbu maqolada konstruktiv ta'lim yondashuvi asosida talabalar shaxsida ijodkorlik va liderlik qobiliyatlarini rivojlantirishning nazariy-pedagogik asoslari yoritilgan. Tadqiqot jarayonida konstruktiv yondashuvning mohiyati, uning ta'lim jarayonidagi ahamiyati hamda ijodkorlik va liderlik kompetensiyalarini shakllantirishdagi o'zni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilindi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida talabalarning mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal etish va jamoaviy faoliyatni samarali tashkil etish ko'nikmalarini rivojlantirish masalalari asoslab berildi.

Калит so'zlar: konstruktiv ta'lim yondashuvi, ijodkorlik, liderlik qobiliyati, kompetensiya, talaba shaxsi, ta'lim jarayoni.

ТЕОРЕТИЧЕСКИ-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСТВА И ЛИДЕРСКИХ НАВЫКОВ У УЧАЩИХСЯ НА ОСНОВЕ КОНСТРУКТИВНОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические и педагогические основы развития креативности и лидерских навыков у учащихся на основе конструктивного педагогического подхода. В ходе исследования научно и теоретически проанализированы сущность конструктивного подхода, его значение в образовательном процессе и роль в формировании творческих и лидерских компетенций. Также обоснованы вопросы развития у учащихся навыков самостоятельного мышления, решения проблемных ситуаций и эффективной организации коллективной деятельности на основе современных педагогических подходов.

Ключевые слова: конструктивный педагогический подход, креативность, лидерские навыки, компетенция, личность учащегося, образовательный процесс.

THEORETICAL-PEDAGOGICAL BASIS OF DEVELOPING CREATIVITY AND LEADERSHIP SKILLS IN STUDENTS ON THE BASIS OF A CONSTRUCTIVE EDUCATIONAL APPROACH

Annotation: This article discusses the theoretical and pedagogical foundations of developing creativity and leadership skills in students on the basis of a constructive

educational approach. During the research, the essence of the constructive approach, its importance in the educational process, and its role in the formation of creativity and leadership competencies were scientifically and theoretically analyzed. Also, the issues of developing students' skills of independent thinking, solving problem situations, and effectively organizing collective activities on the basis of modern pedagogical approaches were substantiated.

Keywords: *constructive educational approach, creativity, leadership skills, competence, student personality, educational process.*

KIRISH

Globalashuv jarayonlarining jadallashuvi hamda ilmiy-texnik taraqqiyotning tez sur'atlarda rivojlanishi zamonaviy ta'lim tizimi oldiga sifat jihatidan yangi talablarni qo'yimoqda. Bugungi kunda jamiyatning barqaror rivoji, ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti va raqobatbardoshligini ta'minlash yuqori malakali, mustaqil fikrlay oladigan, ijodiy yondashuvga ega va yetakchilik salohiyatini namoyon eta oladigan mutaxassislarni tayyorlash bilan bevosita bog'liqdir. Shu sababli ta'lim jarayonida faqatgina bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish emas, balki shaxsning intellektual, ijodiy va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish ustuvor vazifaga aylanmoqda. Mazkur sharoitda ta'lim jarayonini tashkil etishda innovatsion yondashuvlar, xususan, konstruktiv ta'lim yondashuvi muhim metodologik asos sifatida namoyon bo'lmoqda. Ushbu yondashuv ta'lim oluvchini bilimlarni passiv qabul qiluvchi emas, balki ularni faol ravishda yaratadigan, o'z tajribasi va tafakkuri asosida qayta ishlab chiqadigan subyekt sifatida qaraydi. Natijada ta'lim jarayoni shaxsga yo'naltirilgan, reflektiv va ijodiy xarakter kasb etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Konstruktiv ta'lim yondashuvi bilimlarning tayyor holatda uzatilishini inkor etib, ularning ta'lim oluvchining faol aqliy faoliyati, shaxsiy tajribasi va ijtimoiy o'zaro ta'siri jarayonida shakllanishini e'tirof etadi. Ushbu yondashuvning ilmiy-nazariy asoslari J.Piaje, L.S.Vygotskiy va J.Brunerlarning fundamental tadqiqotlarida o'z ifodasini topgan.

J.Piaje kognitiv rivojlanish nazariyasida bilim shaxs tomonidan faol konstruktsiya qilinishini ta'kidlab, o'rganish jarayoni individual tafakkur rivoji bilan chambarchas bog'liqligini ilmiy asoslab bergan. L.S.Vygotskiy esa ta'lim va

rivojlanish o'rtasidagi dialektik bog'liqlikni ochib berib, bilimlarning shakllanishida ijtimoiy muhit, muloqot va hamkorlikning hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini isbotlagan. Uning "yaqin rivojlanish zonasi" konsepsiyasi konstruktiv ta'limning muhim nazariy poydevorini tashkil etadi. J. Bruner esa ta'lim jarayonida muammoli vaziyatlar yaratish va kashfiyot orqali o'rganish tamoyillarini ilgari surib, bilimlarning chuqur va barqaror o'zlashtirilishini ta'minlash mumkinligini asoslagan. Shu nuqtai nazardan, konstruktiv ta'lim yondashuvi o'quv jarayonida muammoli topshiriqlar, loyiha faoliyati, guruh hamkorlik va reflektiv tahlil kabi metodlardan keng foydalanishni nazarda tutadi. Natijada ta'lim oluvchilarda mustaqil fikrlash, mantiqiy tahlil va ijodiy faoliyatga bo'lgan ehtiyoj kuchayadi.

MUHOKAMA

Ijodkorlik zamonaviy mutaxassisning eng muhim kasbiy sifati sifatida e'tirof etilib, u yangicha fikrlash, muammolarga nostandart yondashish va innovatsion yechimlar ishlab chiqish qobiliyatini ifodalaydi. Psixologik-pedagogik tadqiqotlarda (E. Torrens, J. Gilford, K. Rogers) ijodkorlik shaxsning intellektual faolligi va ichki motivatsiyasi bilan uzviy bog'liq ekanligi ta'kidlanadi.

Konstruktiv ta'lim yondashuvi asosida tashkil etilgan o'quv jarayoni talabalarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish uchun qulay pedagogik muhit yaratadi. Xususan, bunday ta'lim jarayonida talabalarda: mustaqil va erkin fikrlash; tanqidiy tahlil va baholash; muammoli vaziyatlarda kreativ yechim topish; yangi g'oyalarni ilgari surish va asoslash kabi muhim ijodiy kompetensiyalar izchil shakllanadi. Mazkur jarayon talabalarning o'z-o'zini rivojlantirishga bo'lgan ehtiyojini kuchaytirib, ularni faol bilim izlovchi va innovatsion fikrlovchi shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Liderlik shaxsning ijtimoiy muhitda jamoani samarali boshqarish, uning faoliyatini umumiy strategik maqsadlar sari yo'naltirish hamda qabul qilingan qarorlar uchun mas'uliyatni ongli ravishda o'z zimmasiga olish salohiyatini ifodalovchi murakkab integrativ sifat sifatida talqin etiladi. Zamonaviy pedagogik va boshqaruv nazariyalarida liderlik faqat lavozim yoki rasmiy vakolat bilan emas, balki shaxsning ta'sir ko'rsatish qobiliyati, tashabbuskorligi va ijtimoiy mas'uliyati bilan belgilanadi. Xususan, J. Kouzes va B. Posner tomonidan ishlab chiqilgan

transformatsion liderlik modelida samarali liderlik shaxsning umumiy qadriyatlarini shakllantira olishi, jamoani ilhomlantirishi hamda hamkorlikka asoslangan faoliyatni tashkil etish qobiliyati bilan izohlanadi. Ularning tadqiqotlariga ko'ra, liderlik kompetensiyalari ijtimoiy faollik, samarali muloqot, o'zaro ishonch va tashabbuskorlik kabi sifatlarning uzviy birligida rivojlanadi. P.Northouse esa liderlikni ijtimoiy jarayon sifatida talqin qilib, unda shaxs va jamoa o'rtasidagi o'zaro ta'sir, kommunikativ madaniyat va vaziyatga mos moslashuvchanlik muhim omil ekanligini ta'kidlaydi. Shu nuqtai nazardan, liderlik kompetensiyalarining shakllanishi shaxsning ijtimoiy faolligi, kommunikativ ko'nikmalari va tashabbuskorlik darajasi bilan bevosita bog'liq bo'lib, mazkur sifatlar ta'lim jarayonida maxsus tashkil etilgan hamkorlikka asoslangan pedagogik faoliyat orqali izchil rivojlantirilishi mumkin.

Konstruktiv ta'lim muhitida talabalar guruhiy loyihalar, jamoaviy muhokamalar, rolli o'yinlar va muammoli topshiriqlar orqali liderlik salohiyatini amaliy jihatdan namoyon etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bunday faoliyat shakllari talabalarni tashabbus ko'rsatishga, samarali muloqot o'rnatishga va jamoada mas'uliyatli qarorlar qabul qilishga o'rgatadi. Natijada talabalar nafaqat o'z kasbining bilimdon vakili, balki ijtimoiy faol, mustaqil va yetakchi shaxs sifatida shakllanadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, konstruktiv ta'lim yondashuvi asosida talabalar shaxsida ijodkorlik va liderlik qobiliyatlarini rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv ta'lim oluvchilarning intellektual, ijodiy va ijtimoiy kompetensiyalarini o'zaro uyg'unlikda rivojlantirishga xizmat qiladi. Konstruktiv yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni natijasida shakllangan ijodkor va lider shaxs zamonaviy jamiyat talablariga mos, raqobatbardosh hamda kasbiy jihatdan yetuk mutaxassis sifatida namoyon bo'ladi. Shu bois oliy ta'lim muassasalarida mazkur yondashuvni tizimli va bosqichma-bosqich joriy etish yuqori malakali kadrlar tayyorlashning muhim pedagogik sharti sifatida baholanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vygotskiy L.S. Мышление и речь. – Москва: Педагогика, 1982. – 287 с. Ta'lim va rivojlanishning o'zaro bog'liqligi, "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasi 247–268-betlar.
2. Piaje J. Psixologiya intellekti. – Toshkent: O'qituvchi, 1996. – 215 b. Bilimlarning shaxs tomonidan faol konstruksiya qilinishi, kognitiv rivojlanish bosqichlari 62–89-betlar.
3. Bruner J. Ta'lim jarayoni. – Toshkent: Fan, 2004. – 126 b. Muammoli ta'lim, kashfiyot orqali o'rganish tamoyillari 41–67-betlar.
4. Torrens E.P. Ijodiy tafakkurni rivojlantirish nazariyasi. – Moskva: Prosveshcheniye, 1999. – 198 s. Ijodkorlik ko'rsatkichlari, kreativ muhitni tashkil etish 94–121-betlar.
5. Kouzes J.M., Posner B.Z. Liderlik chaqirig'i. – Moskva: Alpina Pablisher, 2018. – 472 s. Transformatsion liderlik modeli, liderlik kompetensiyalari 29–68-betlar.
6. Northouse P.G. Liderlik: nazariya va amaliyot. – Moskva: Delo, 2020. – 512 s. Liderlikning ijtimoiy jarayon sifatidagi talqini, kommunikativ jihatlar 11–36-betlar.